

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio II. De Divisione Terminorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

VIII. mediatè inter se uniri, quia tantum mediat aliquid ut quo.

Unde ad consequentiam Resp. primò, esto non possit esse extremum, potest tamen esse affectio extremi, quod sufficit ut sit terminus reductivè, ut supra dictum est. Resp. secundò, distinguendo consequens eodem modo quo antecedens, non potest esse extremum ut quod, concedo consequentiam, sic enim requireret aliam unionem qua uniretur, & illa aliam, & sic in infinitum: non potest esse extremum ut quo, seu non potest esse ratio per quam aliud sit extremum, aut prædicatum & subiectum, nego.

IX. *Modus defendendi unionem non esse Terminum.*

Quod si quis defendere velit unionem non esse omnino terminum, cum sit essentialiter medium inter terminos, non abnuo; tunc verò interpretari debet definitionem termini ab Aristotele traditam, ut tantum intelligatur de subiecto & prædicato ut quod, seu de principali, quod non incongruè defendi potest.

X. *An verba extra propositionem sint Termini.*

Quæres tertio, utrum vox homo v.g. extra propositionem sit terminus; videtur enim secundum nostram termini definitionem non esse, cum extra propositionem non sit prædicatum, nec subiectum, nam, nisi dum actu in propositione est, nihil de eâ affirmatur vel negatur. Dico tamen, etiam extra propositionem, illam & similes voces esse terminos, ad hoc enim ut sint termini, sufficit quod aptitudinaliter seu potentia sint prædicatum & subiectum, id est, quantum est ex se, sint proximè aptæ ut constituent propositionem, & fiant in actu secundo prædicatum & subiectum. Unde actualis compositio propositionis est proprietas tantum, non essentialis termini.

XI. *Verba in definitionibus non important actum, sed potentiam.*

Non est ergo ex hoc capite quin definitio termini ab Aristotele tradita sit essentialis, verba enim in definitionibus non important actum, sed potentiam: sic dicimus, planta est quæ vegetat, animal quod sentit, homo qui ratiocinatur, & tamen actualis ratiocinatio non est de essentia hominis, sic enim homo dormiens non esset homo. Item Porphyrius tractatu de quinque universalibus definit genus esse id quod prædicatur de pluribus differentibus specie, & tamen certum est actualè prædicationem non esse de essentia generis.

XII.

Dices primò, si actualis compositio propositionis sit proprietas termini, ergo semper reperitur cum essentia, proprietas enim live passio separari ab essentia non potest. At sanè qui hoc objicit, non videtur recordatus quatuor esse proprietatum species, inter quas tertia earum est quæ omni conveniunt, non tamen semper, ut ridere & ratiocinari proprietates sunt hominis, licet non rideat semper,

nec semper ratiocinetur.

Dices secundò, terminus à terminando dicitur, sicut & signum à significando, ergo non est terminus actu vel signum, nisi dum actu terminat & significat, ergo nullæ voces extra propositionem sunt termini. Concessio antecedente, nego consequentiam, non enim idem est esse terminum actu & terminare actu, licet inde sumatur nominis etymologia, sicut juxta S. Thomam licet lapis dicatur à la-dendo pedem, est tamen actu lapis, quando non actu lædit pedem. Sic etiam ramus appensus est signum vini vendibilis, etiam quando nemini actu significat esse vinum illic vendibile. Sicut similiter licet mensura dicatur à mensurando, vina v.g. decem pæda, vel modius, sunt tamen actu mensuræ, licet nullus actu iis utatur, ut enim actu mensuræ sint, sufficit quod aptitudinem proximam ex parte sui habeant ad metiendum.

Quæres quartò, utrum literæ possint esse termini? Resp. si solitariè sumantur, posse, ut si quis dicat, est litera, &c. tunc enim possunt componere propositionem, & esse prædicata & subiecta. Idem est de vocibus non significativis. Si verò non sumantur solitariè, sed ut componunt verba immediatè, mediatè propositionem, non sunt termini, sed constitutiva quædam & integrantia terminorum.

Quæres quintò, utrum definitio illa, quam ex Aristotele supra statimus termini, essentialis sit, an accidentalis. Resp. licet actualitas illa quam verbis præ se fert, non obstat quo minus essentialis esse possit, ut supra diximus, cum verba in definitionibus non important actum, absolute tamen puto non esse essentialem, sed accidentalem. Ratio est, quia essentialitas alicujus rei est primus illius conceptus, ergo definitio illa quæ non traditur per primum seu primum conceptum, sed solum per secundarium, non erit essentialis, at hujusmodi est præfens definitio, ergo: Probatur subsumptum, traditur hæc definitio per res solvi, sed hic est tantum secundarius conceptus termini, non primarius & proprietas ejus, non essentialis, ergo: Minor probatur, prius est terminum constituere propositionem, seu esse aptum ad illam constituendam, quam res solvi, nihil enim res solvi potest in aliquid, nisi quod ex eo prius componitur, cum resolvere aliquid, sit illud in partes dissolvere, ergo prius est terminos esse aptos ad constituendam propositionem, quam in illos posse propositionem resolveri, ergo posse constituere propositionem est primarius termini conceptus, & illius essentialis. Unde essentialis termini definitio hoc modo à priori assignari posset, terminus est extremum, ex quo constituitur propositio tamquam ex prædicato & subiecto.

XII.

Non est idem esse Terminum actu & actu terminare.

XI

XIV.

Num. litera A.B.C. possint esse Termini.

XV.

Hæc Termini definitio est accidentaliter.

Essentialis Termini definitio.

DISPUTATIO II.

De Divisione Terminorum.

SECTIO PRIMA.

Terminus Mentalis, Vocalis, & Scriptus.

I. *Terminus Mentalis, Vocalis, & Scriptus.*

Idem primò Terminus in mentalem, vocalem, & scriptum, juxta tres modos quibus homines loquuntur. In mentalem, qui in propositionibus mentalibus reperitur, quibus quis secum loquitur, seu quod eodem recidit, res intelligit, vocalem in ordine ad propositionem vocalem, ut aliis animi sui sensa aperiat, seu ut cum aliis loquatur: & in scriptum, quia voces transeunt & non sunt permanentes, nec totæ simul, nec omnibus

præsentibus, & ob eam causam inventa est scriptura, quæ est veluti locutio quædam permanens.

Terminus ergo mentalis est extremum ex quo constituitur propositio mentalis, quæ licet simplex qualitas sit, potest tamen mente distingui, & considerari prout correspondet rei quam repræsentat pro subiecto, & rei quam repræsentat pro prædicato, sicque formaliter à se distingui, & hæc ratione esse prædicatum & subiectum repræsentativè & ut quo, seu id per quod res sunt prædicatum & subiectum, sicque dividitur propositio mentalis in partes seu terminos, non realiter, sed formaliter distinctos. Simplex autem terminus mentalis seu extra propositionem

II.

Terminus mentalis non datur realiter, sed tantum ratione.

Non reperitur extra Propositionem.

nem nunquam cum alio simili termino propositionem mentalem componere potest, cum sit realiter ab illo distinctus, licet accommodatione quadam nonnulli ad terminum mentalem reducant, quatenus representat id extra propositionem quod alius in ea representat. Terminus vocalis est *extremum ex quo constituitur propositio vocalis tanquam ex subiecto & predicato.*

Terminus vocalis.

III.

Hic de voce obiter notandum occurrit, esse eam hominibus & bestiis communem, vox namque definitur ab Aristotele secundo de Ani. tex. 9. his verbis, *vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam aliquid significandi, saltem delectationem illam quam in ipsa voce emittenda percipit.* Unde 7. Pol. c. 2. ait idem Aristoteles, *vox est molesti & iucundi significatio*; quare tussis, & sonus cicadarum aliter efformatus, non vocali arteria, voces non sunt, sicut nec alia omnia quæ vel non ore, vel non cum imaginatione significandi efformantur.

Vox definitio, & quibus conveniat.

IV.

Quæri hic solet, utrum ratio termini primario conveniat *vocali, & scripto, an mentali.* Resp. in ratione formali termini juxta definitionem Aristotelis à nobis supra explicatam, magis primario convenire rationem termini termino *vocali & scripto*, quam *mentali.* Ratio est breviter, quia terminus est *extremum in quod resolvitur propositio tanquam in subiectum & predicatum*, propositio autem mentalis proprie in se prædicatum & subiectum non habet, cum una pars propositionis de altera non affirmetur, quippe quæ partes non habet.

SECTIO II.

Dividitur Terminus in significativum, & non significativum.

I.

Terminus significativus, & non significativus.

Secundo dividitur Terminus vocalis & scriptus in *significativum, & non significativum.* In significativum, ut *homo, equus, leo &c.* non significativum, ut *Blitiri, Syndapsis.* Unde vel ex ipsa divisione constat, falsum esse quod dicunt aliqui, *Blitiri* in propositione esse signum sui, seu se significare, scienim nullus esse terminus non significativus, ac proinde falsò à Dialecticis assignata esset hæc divisio. Per terminum significativum intellige significativum ad placitum, nam nulla est vox, quæ non significat naturaliter suum prolatorem; sicque per accedens potest eadem vox esse signum naturale simul & ad placitum respectu ejusdem, ut vox *homo* ab homine prolata, aut si Petrus de se loquatur. Tandem voces aliquæ sunt mixtæ, ut *mugitus, sibilus, & similes*, quæ & naturali sono referunt, & ad placitum significant id ad quod imponuntur.

Vox naturaliter significat suum prolatorem.

Voces mixtæ.

II.

Homo animal sociabile.

Dices, voces significare res naturaliter, ergo non ad placitum; Antecedens probatur, homo enim est naturaliter sermocinativus, & animal sociabile, ergo debuit natura providere ipsi instrumenta, quibus naturaliter mentem suam aperiret, ergo voces significant naturaliter, alioquin non fuisset illi sufficienter à natura prospectum. Resp. negando primum antecedens. Ad probationem dico, sæpè facultatem operandi naturalem esse, cum tamen instrumenta per artem sint fabricata. Sufficienter ergo egit cum homine natura quod rationem ei tribuerit, qua possit sibi instrumenta ad conceptus aperiendos comparare. Sicut licet hominem nasci voluerit nudum, cum cæteris animalibus vestes tribuat, sufficienter tamen illi providit, cum rationem & alia instrumenta illi dederit, quibus aptare sibi vestes possit.

Abunde à natura homini prospectum.

III.

Dices secundo, quod est essentiale seu de essentia alicujus rei, est illi naturale, sed est de essentia vo-

R. P. Th. Comptoni Philosophia,

cum significare, ergo & naturale, ergo naturaliter significant, non ad placitum. Resp. primò distinguendo minorem, est de essentia vocum significare postquam est eis imposita significatio, concedo minorem, antequam imponatur significatio, nego, siquæ negatur consequentia. Secundo Resp. distinguendo majorem, id quod est alicui essentiale, est illi naturale, id est, essentia sine eo consistere non potest, concedo majorem, est illi naturale, id est, non impositum ab alijs, nego: ipsa enim essentia est ad placitum, & ab hominum voluntate pendens. Sicut in re artificiali, quæ eadem & artificialis est & naturalis seu naturam aliquam habet ab alijs distinctam, ut in imagine, quæ per artem fit, ubi ipsa essentia & natura imaginis fit per artem, & est artificialis. Sic in præsentī eadem essentia est naturalis supposita impositione, & ad placitum, cum ipsa impositio sit ad placitum.

Obijcies contra hanc divisionem termini in significativum & non significativum, nam nullus videtur terminus non significativus, ergo mala definitio: Probatur antecedens, nullus est terminus ex quo componi non possit propositio significativa, ergo nullus est terminus non significativus; patet consequentia, quia *propositio est oratio verum vel falsum affirmans aut negans*, ergo omnes partes debent significare, propositio autem nihil est aliud quàm ejus partes, sicut nec homo quàm partes hominis unitæ. Conf. quia si possit propositio componi ex uno termino significativo, & alio non significativo, propositio erit & significativa & non significativa, quod implicat.

IV.

Ad argumentum resp. negando primum antecedens, ad probationem concessio antecedente, nego consequentiam, ad cuius probationem dico, ut propositio affirmet aliquid vel neget, imò ut sit significativa, non requiri ut utraque pars significet, sed sufficit quòd altera significet, sicut ut homo dicatur corporeus, sufficit quòd altera ejus pars sit corpus. Ad confirmationem distinguo antecedens, erit significativa, & non significativa simpliciter, nego antecedens, ex parte, concedo: sicut nec homo absolute est dicendus non esse spiritualis, quia alteram partem habet non spiritualement, particula enim *non*, ut aiunt Dialectici, est malignantis natura, & totum, cui applicatur, destruit seu negat; unde nisi restringatur ejus vis per illa verba *ex parte* significabit propositionem secundum nullam sui partem esse significativam.

V.

Propositio compacta ex termino significativo & non significativo.

Particula non est malignantis natura.

Quæres ulterius, utrum voces articulatae pſittacorum sint signa ad placitum, aut termini. Resp. affirmativè, sicut & voces dormientium; propositio enim à pſittaco prolata facit nos pervenire in cognitionem rei per illam significatæ, æquè ac si proferretur ab homine, & alioqui si quis ignarus linguæ latinæ verba aliqua latina proferret, scriberet vel imprimeret, non essent signa vel termini, quod tamen videtur per se falsum, ad hoc enim ut sint termini vel signa, sufficit quod sint ad significandum imposita, à quocumque demum proferantur. De quo plura dicuntur d. 42. log. f. 3. n. 8. Verum est quidem respectu pſittaci non esse significativas, nec terminos, aut propositiones formaliter, sed solum materialiter, quia ille sensum verborum illorum non percipit, nec percipere potest, aut ea ad quidquam significandum proferre.

VI.

Voces pſittacorum aut sint Termini.

SECTIO III.

Divisiones Termini mentalis.

I.

Terminus mentalis in ultimum dividitur, & non ultimum: ille est, cum quis percipit rem

Terminus ultimus, & non ultimus per

A 3

per signum vel terminum significatam, ut si quis auditā voce leo non vocem tantum concipiat, sed leonem, aut, viso lapide in agro fixo, cognoscat eoufque extendi alicujus limites & dominium, non ulterius? Non ultimatus est, cum quis percepto signo in eo sistit, & ad rem per illud significatam non penetrat, ut si ignarus linguae latinae audiret vocem *homo*, vel imperitus logicae hanc vocem *terminus syncategorematicus*. Terminus vero seu conceptus ultimatus consistere potest vel in esse signi, vel signati, seu rei in esse signi, cum quis percipit rem per signum significatam, licet non discutiat naturam signi prout res quaedam est, & habet suam peculiarem naturam & proprietates in esse rei: rusticus exem. g. novit vocem *homo* significare hominem, non tamen novit sitne substantia, qualitas, actio &c. cognoscit ergo vocem *homo* ultimatum in esse signi, non in esse rei. Si quis vero philosophus audiens buccinam canentem classicum, speculetur naturam soni per tubam effecti, non considerans rem per tubam sonitum significatam, cognoscit signum in esse rei, seu materialiter, non in esse signi.

II.
Terminus
directus, &
reflexus.

Non est actus
reflexus
dum intel-
lectus cog-
noscit se.

Dividitur secundò, Terminus mentalis in directum & reflexum. Directus est qui terminatur ad rem distinctam ab actu ejusdem potentiae, ut actus quo concipio equum, leonem &c. Reflexus est qui supra actum ejusdem potentiae reflectit, ut si quis cogitet de sua cogitatione praesenti vel praeterita, idque vel eodem actu vel diverso. Hæc enim est vis intellectus, ut possit supra suos actus reflectere: dum autem potentia intellectiva se cognoscit, non est cognitio reflexiva, sed ad hoc debet suos actus cognoscere, tum quia cognitio reflexa est cognitio cognitionis ejusdem potentiae; tum quia nullus dicit potentiam visivam seu oculum esse reflexivum sui, cum se videt in speculo. Hæc de termino mentali sufficiant, reliquus nobis erit sermo tantum de vocalibus.

SECTIO IV.

Divisio Termini vocalis in Categorematicum & syncategorematicum, communem & singularem, univocum, Analogum & Equivocum.

I.
Terminus
Categorematicus.

Syncategore-
maticus.

Termini
syncateg.
apud com-
parantur
consonan-
tibus, &
numerus.

II.

Dividitur primò Terminus vocalis (idem est tum in hac, tum in alijs sequentibus divisionibus de scripto) in Categorematicum, syncategorematicum, & mixtum. Terminus Categorematicus est qui per se aliquid & complete significat, ut *homo*, *leo*, &c. ac proinde in propositione simplici integrum subiectum aut prædicatum esse potest. Syncategorematicus est, qui per se & separatim nihil significat, junctus tamen categorematico facit illum aliter significare, sicque non tam significare dicitur, quam consignificare, integrum proinde prædicatum aut subiectum esse nequit, ut *omnis*, *nullus*, *valde* &c. Unde quoad hoc comparatur terminus syncategorematicus consonantibus, quæ per se non sonant, junctæ tamen vocalibus faciunt eas aliter sonare, seu earum sonum modificant.

A nonnullis etiam non incongruè comparantur termini syncategorematici numeris arithmetici, in quibus numerus seu littera *I* solitarie sumpta denotat unitatem tantum simplicem, si tamen addatur *O*, importat univocalem decies multiplicatam, non quod *O* denarium illic numerum importet, aut alium quemcunque, sed nota tantum est, indicans debere *I* aliter significare, unitatem nempe cum modo talis multiplicatus. Quod videtur affirmari ex Aristotele secundo Perierm. c. 1. dicente, *Omnis*

& nullus non significant universalitatem, sed tantum sunt nota universalis predicationis, unde si duo audiant hanc vocem *omnis*, alter latine linguae peritus, alter rudis, neuter format conceptum objectivum ultimum, sed alter in sola voce sistit, alter dictionem aliam statim novit secuturam quæ ab hac voce sit modificanda, ut visu fulgure expectamus tonitru. De significatione vero numerorum plura dicam in Logica d. 42. f. 5. n. 10. Mixtus denum terminus est qui categoriæ & syncategorema simul in se virtualiter includit, ut *semper*, id est, omni tempore, *doctus*, cum doctrina, *nemo*, nullus homo, & similia.

Terminus
mixtus.

III.

Secundò dividitur in terminum communem & singularem. Communis est, qui significat rem pluribus diversim communicabilem, sive actu existant, sive non: sic *sol* & *phœnix* sunt termini communes, & *homo* esset, si Petrus solus existeret. Unde Deus terminus communis esse nequit. Exercitus (idem est de terminis alijs hujusmodi) si referatur ex. g. ad hunc & illum exercitum, est terminus communis, secus si ad hunc & illum militem, ut enim sit terminus communis, tota ratio per verbum significata debet in quolibet particulari reperiri, quod respectu singulorum hic fieri nequit, cum de singulis affirmari non possit quod sit integer exercitus. Terminus singularis est, qui unam rationem significat non communicabilem multis, sed ab uno tantum, ut Petrus de hoc homine, vel de pluribus collectivè, ut *Londonium*, *Leodium* de omnibus civibus, exercitus de militibus.

Sol, &
Phœnix
sunt Termini
communes.
Exercitus
sine Termini
communis.

Terminus
singularis.

IV.

Tertio dividitur in terminum univocum, equivocum, & analogum. Terminus univocus (de univoco univocante sermo est, seu de voce, non de univoco univocato, seu de re per vocem expressa) est qui vel unam rem solam & singularem significat, ut *Deus*, vel plura per modum unius, ut scilicet in una aliqua ratione per nomen aliud importata conveniunt, vel sunt similes, ut *homo* respectu omnium hominum, *animal* respectu animalium, quæ licet secundum proprias rationes inter se sint dissimilia, non tamen ut hoc nomine animal significantur.

Terminus
univocus.

V.

Terminus æquivocus est, qui unum nomen cum sit, plura significat ut plura, seu ut diversa, & non ut in una aliqua ratione conveniunt, ac proinde solum nomen habent commune, ut *gallus* respectu galli gallinæ, & incolæ illius regionis. Ubi notandum, licet res per hoc nomen significatæ in aliqua ratione univocæ conveniant, ut in ratione animalis, viventis, vel substantiæ, non tamen in ratione per hoc nomen importatæ. Unde licet *animal* respectu incolæ illius regionis, & galli gallinæ sit terminus univocus, cum eos significet ut conveniunt, non tamen hæc vox *gallus*, quia eos significat secundum particulares rationes, & ut differunt. Quia etiam de causa *Petrus* ab omnibus dicitur nomen æquivocum. Terminus æquivocus, alius à casu, cum merè per accidens aliqua idem nomen fortuitur: alius à consilio, quando idem respectu ad aliquod unum contingit ob rationem tamen utrique extrinsecam, ut nomen *Petrus*, quod ob reverentiam erga D. Petrum varijs subinde hominibus imponitur.

Terminus
æquivocus.

Equivocum
à casu, &
à consilio.

VI.

Terminus analogus est, cujus cum nomen sit unum, significat plura, non ut omnino plura nec ut omnino eadem, sed plura cum quadam proportionem & similitudinem ad unum: ut *savum*, cujus significatum principale est sanitas hominis, minus principale sanitas medicinæ, cibis, pulsus, &c. Sic Nero de crudeli illo Imperatore primario, de alijs hominibus secundario dicitur: *risus* de hominibus & prato, & metaphoricæ propè omnes dictiones. Analoga & Equivoca aliquando ad unum restringuntur, & sunt univoca, cum alijs modis, tum præcipue per appositum prædicatum: *Talia enim sunt subiecta*, (ut docent Dialectici)

Analoga &
Equivoca
per restrictio-
nem sunt
univoca.

Ætici

Alci) qualia permittuntur à prædicato, ut si quis dicat, canis latrat, risus profusus &c. simpliciter autem sumptus terminus analogus stat pro famosiore, seu principali, ut sanum pro sanitate hominis. Sed de his plura in logica d. 39.

VII. Terminus aequivocus & analogus dicitur unus non simpliciter sed per accidens, & subiecto, cum enim significatio sit de conceptu horum terminorum, & significatio sit multiplex, terminus etiam in his debet esse multiplex, vocatur tamen unus subiecto, quia subiectum significationis est unum: sicut paries simul visus à multis hominibus visionibus diversis, non dicitur multa videri, sed unum, & qui novit plures artes unus vocatur artifex.

VIII. Dices, non potest terminus aequivocus esse prædicatum vel subiectum, cum in unâ tantum significatione verificari possit: ergo non congruit ipse definitio termini, ac proinde male vocatur terminus. Distinguo antecedens, terminus aequivocus reduplicativè, seu ut aequivocus non potest esse prædicatum aut subiectum, concedo antecedens, specificativè, seu terminus qui est aequivocus, nego; ac propterea necessarium est scire varias quas habet significationes, ut sciamus in qua tandem verificetur in quavis propositione.

IX. Dices secundò, Terminus aequivocus est univocus, ergo mala divisio: Antecedens probatur, hæc vox terminus aequivocus convenit æqualiter omnibus terminis aequivocis, ergo significat plura ut conveniunt in ratione aequivoci, ergo convenit ipsi definitioni termini univoci, ergo est terminus univocus. Distinguo primum antecedens, est univocus accidentaliter, & in actu exercito, respectu suorum inferiorum, à quibus abstrahitur, concedo antecedens, in actu signato & essentialiter, seu respectu rerum quas significat, nego. Sic hæc vox verbum in actu signato & essentialiter est verbum, quia significat verba, quod est de illius essentia, at in actu exercito est nomen, id est, exercet in constructione, & propositionibus officium nominis, sic etiam substantivus in actu signato est substantivus, in actu exercito adjectivus, & familia propè infinita.

SECTIO V.

Terminus Complexus & Incomplexus, Concretus & Abstractus, Absolutus & Connotativus, Denominativus & Denominans.

I. Quartò dividitur Terminus in Complexum, cuius partes retinent eandem significationem in composito, & extra illud, ut homo albus, sin verò transeant in unum verbum, saltem retinent significationem affinem, ut Respublica: & in Incomplexum, cuius partes ut in illo sunt, nihil significant, quamvis extra illum, sensum aliquem habeant, ut Dominus, Erasmus. Unde ad complexum ex duobus verbis requiritur aliqua unio, vel conjunctionis alicujus, ut elephas & leo, vel adjectivi cum substantivo, ut aer lucidus &c. Quare defectu horum, hæc verba homo, equus, leo non sunt terminus complexus, nec proconsul & similes termini, quia utraque pars extra propositionem non significat. Quando verò duo verba ad terminum complexum ex duobus factis uno componendum concurrunt, illa ibi non sunt verba sed syllabæ, sicut ex mixtione albi & nigri confurgunt colores medij, ab utroque distincti, & non remanent albedo & nigredo.

II. Ad terminum porrò complexum constituendum non debent esse termini synonymi, ut Marcus, Tullius, Cicero, compositio enim est diversorum unio, hæc autem verba non sunt diversa secundum signifi-

tionem quæ hic præcipue spectatur. Ad terminum etiam complexum requiritur ut significet per modum complexi, hoc est, utramque partem explicitè, unde album, licet significet idem quod habens albedinem, non est terminus complexus, sicut illud, sicut nec homo, licet idem significet quod animal rationale quoad rem, non quoad modum significandi, quia non significat explicando partes, & eas conjungendo.

Quintò dividitur terminus in Concretum & abstractum: Terminus Concretus est, qui aliquid per modum compositi ex materia, vel quasi materia, & forma, vel quasi forma importat, ut album significat albedinem in corpore ut in subiecto, & homo hominem constituit ex naturâ humanâ tanquam formâ, & supposito ut subiecto. Terminus abstractus formam tantum significat, non subiectum, ut albedo, humanitas. Id verò hic notandum, posse eundem terminum respectu diversorum esse simul concretum & abstractum, si non ultimò abstrahatur, albedo ex: g. respectu subiecti seu parietis est terminus abstractus, at respectu albedineitatis, quam in se includit, quæque velut formâ metaphysica constitui dicitur (ac proinde hæc ab illa abstrahi potest) est terminus concretus. Unde homo, album, & huiusmodi sunt termini concreti ultimò, ita scilicet ut non possint esse forma respectu alterius: albedo est terminus concretus non ultimò: albedineitas est terminus abstractus ultimò, quia non potest illi dari alia forma respectu cuius sit subiectum, at albedo est terminus abstractus non ultimò.

Sextò dividitur in Absolutum & Connotativum Terminus absolutus quoad præsens, seu in ordine ad componendam propositionem, est ille, qui in perfectâ significatione non pendet ab alio termino cui adiaceat, res quippe independentes vocamus absolutas in eâ ratione, qua independentes sunt, ut homo, Petrus, albedo, & omnia substantiva, vel alia substantivè sumpta, ut album, dulce, &c. cum substantivè sumuntur, non minus quàm vox compositum substantivè sumptum.

Terminus etiam Connotativus pro præsentia, est qui connotat alium terminum cum quo perfectè significet, & cui adiciatur, ut, albus, & cæteri termini adjectivi. Declaratur: nam non est ratio connotativi desumenda à significatione præcisè, sic enim omnes propè termini essent connotativè, dominus enim connotat dominium, cæna tempus vel pertinet, materia & forma se mutuo connotant & respiciunt, resque adeò omnes quæ aliquam inter se connexionem habent. Nec desumenda ex eo est quod connotet aliquid in se inclusum, sic enim homo esset terminus connotativus, cum sit idem ac habens humanitatem, non minus quàm albus habens albedinem. Desumi ergo debet in ordine ad adjacentiam, quæ in termino adjectivo importatur, non ex parte formalis tantum significari, sed etiam materialis, seu ex parte etiam subiecti, non solius formæ, ut postea videbimus.

Septimò, dividitur terminus in denominativum & denominantem. Ille est qui ab alio desumitur tanquam ab aliquo priori, ut justus à justitia, unde è contra, terminus denominans is est, à quo denominativus deducitur, ut justitia est terminus denominans hominem vel Angelum justum.

III. Terminus concretus, & abstractus.

Idem terminus esse potest concretus, & abstractus.

Albedo, & albedineitas

IV. Terminus absolutus

V. Terminus connotativus

VI. Terminus denominativus, & denominans

SECTIO VI.

Terminus substantivus, & Adjectivus, Transcendens, & non Transcendens, Finitus, & Infinitus.

I.
Terminus
substanti-
vus, & ad-
jectivus.

Dividitur Terminus octavo, In substantivum, qui significat rem per modum per se stantis, ut homo, idque licet in re non per se subsistat, sed alteri inhæreat, ut albedo est nomen substantivum, licet significet aliquid adhærens alteri, parieti v. g. sufficit enim ad hoc ut sit nomen substantivum, quod pro ut hoc nomine significatur, non importetur per modum adhærentis. Terminus adjectivus est, qui rem significat per modum alteri adjacentis, ut albus, idque sive in re adhæreat alteri, sive non, si prout hoc verbo significatur, importetur per modum adhærentis, vel adjacentis, sic humanus licet significet substantiam, humanam scilicet naturam, & deificatus divinam, sunt tamen termini adjectivi, quia significant illas per modum adjacentis & quasi adhærentis.

II.
Termini
omnes sub-
stantivi
sunt abso-
luti, ad-
jectivi sunt
connotativi.

Hinc inferes primo, eandem esse hanc divisionem cum ea qua terminum divisimus in absolutum & connotativum, & omnia nomina adjectiva esse terminos adjectivos, seu connotativos hoc sensu, & importare materiale & formale per modum alteri adjacentis, unde suppositum verbo reddere non possunt, seu esse subiecta in propositione, nisi addantur termino alicui absoluto. Inferas secundo, non improbabilius à nonnullis asseri terminum connotativum seu adjectivum non significare æqualiter materiale & formale, sed significare solum formale, & connotare materiale, cui forma adhæreat.

III.
Quid di-
cendum de
terminis
privativis.

Quia
terminus
est nihil.

Dices nomina privativa adjectivè sumpta, ut inintelligibile, obtenebratus &c. sunt termini adjectivi, & tamen non significant formam alteri adjacentem, imò potius significant non adiacere formam, lucem scilicet & intelligibilitatem, ergo mala definitio termini adjectivi. Conf. nam hic terminus nihil est terminus substantivus, & tamen non significat aliquid per modum per se stantis, nam nihil omnino significat, ergo. Ad argumentum, & confirmationem simul Resp. distinguendo antecedens, non significant aliquid positivum per modum per se stantis, aut alteri adjacentis, concedo antecedens, non significant aliquid negativum, nego; nam sicut cum tollitur forma è subiecto physice, ponitur privatio physice, ita cum tollitur intentionaliter, seu per intellectum, intentionaliter seu per intellectum ponitur ibi illius privatio: nihil verò idem sonat ac negatio omni entis. Adde frequenter nos formam aliquam tenebrarum, vel inintelligibilitatis positivam rebus mente appingere, & facere ens rationis, de quo in logica.

IV.
Inintelli-
gibile non
videtur
esse terminus,
cum nihil
significet.

Vox inin-
telligibile
quomodo in-
telligatur.

Urgebis, hic terminus inintelligibile videtur nihil significare, ac proinde nec est terminus, antecedens probatur, nam si significat, respectu alicujus significat, ergo ille sensum ejus intelligere potest, ergo non est inintelligibile. Distinguo ultimum consequens ergo non est inintelligibile in actu exercito, id est, quod in se habet exercitam inintelligibilitatem, concedo consequentiam, quod enim ita se habet, intelligi non potest; non est inintelligibile in actu signato, seu quod eodem recidit, quod significat inintelligibilitatem, nego consequentiam: licet enim rem intelligere non possimus quæ est inintelligibilis, possumus tamen intelligere esse inintelligibilem, alioqui de ea dicere non possemus quod sit inintelligibilis, unde essentiam inintelligibilitatis intelligere possumus, scimus enim esse id quod intelligi non

potest: sicut in hac propositione blitiri non significat lapidem, ly non significat in actu exercito significat, licet in actu signato non significet, id est, significat non significationem, quæ potest esse res significata.

Nonò dividitur terminus in terminos transcendentis, supertranscendentis, & non transcendentis. Hi sunt, qui de omnibus veris dicuntur, suntque hi sex. Res, ens, Verum, Bonum, Aliquid, Unum: ex quorum primis litteris Dialectici memoriae g. vocem Reubau composuerunt: Res significat ratam & fixam uniuscujusque rei essentiam. Ens aptitudinem ut existat, verum entitatem rei ut est apta verè cognosci, estque idem quod intelligibilitas, Bonum perfectionem entitativam, Aliquid distinctionem ab alijs, sonat enim quasi aliud quid, unum unitatem per quam in se est indivisa. Termini supertranscendentes sunt qui non de rebus veris tantum, sed etiam de fictis affirmantur, ut intelligibile, imaginabile, unde ut dici solet, latius patet ens imaginabile quam ens possibile. Non transcendentis sunt qui limitatam habent significationem & essentiam, & non permeant res omnes, sed aliquas tantum, ut homo, equus, leo, &c.

Decimò, in terminum Finitum, & Infinitum. Finitus est, qui aliquid determinatè significat, ut lignum, lapis. Infinitus, qui licet aliquid determinatè neget, nihil tamen determinatè affirmat, ut, non ignis, non lapis, qui termini possunt de re qualibet, excepto ligno & lapide affirmari. Unde cum dico, Petrus est non lapis, sensus non est, Petrus non est lapis, sed est aliquid quod non est lapis; non tamen determino illud aliquid quid sit, sed ex vi horum verborum potest esse quilibet quod non sit lapis. Ad terminum autem Infinitum debet particula non cadere supra terminum finitum, non supra copulam, sic enim faceret sensum purè negativum, ut si quis dicat, albedo non est nigredo, nil aliud significat quam eam non esse nigredinem, nihil autem affirmat, sicut affirmaret si diceret albedo est non nigredo. Quod autem termini negativi in se includant negationem termini Finiti, qui apponuntur, patet, nam possunt affirmari de negationibus, quod tamen fieri non posset, nisi ly non terminum illic finitum negaret, seu tolleretur, nihil autem positivum de negatione affirmari potest, dicimus tamen rectè, tenebra sunt non lapis, cecitas est non leo, & sic de cæteris.

Undecimò tandem in terminum Prima intentionis, qui significat rem secundum id quod habet in se ante operationem intellectus, ut leo, equus, lapis, & secunda intentionis, qui significat rem secundum id quod accipit ab intellectu, ut predicatum, subiectum, & similia.

SECTIO VII.

Comparantur termini inter se.

Termini alij Pertinentes, alij Impertinentes. Hi sunt, quorum unus nec infert aliud, nec cum eo repugnat, ut medicus, citharadus, dicunturque Impertinentes, quod invicem comparari non faciant ad consequentiam ut loquuntur dialectici, licet respectu aliorum dici possint, Pertinentes. Pertinentes sunt, quorum unus infert alium, ut est leo, ergo est vivens, qui vocatur pertinentes sequela: vel repugnat cum eo secundum eandem rationem, ut, est calidum, ergo non frigidum: vocanturque hi pertinentes repugnantia. Pertinentium sequela alij sunt convertibiles, ut homo, risibile, alij synonymi, ut gladius, ensis.

Pertinentium repugnantia, duo sunt genera, alij enim sunt disparati, qui solum repugnant ob diversitatem naturalem, licet nullam habeant oppositionem, ut Petrus & Paulus, leo & equus. Alij sunt oppositi,

V.
Sex termini
transcenden-
tes.

Termini
supertrans-
cendentes.
Termini
non trans-
cendentes.

VI.
Terminus
finitus, &
infinitus.

Quid re-
quiratur
ad termi-
num infi-
nitum.

VII.
Termini
prima, &
secunda in-
tentionis.

I.
Termini
pertinentes
& imper-
tinentes.

Pertinentes
sequela, &
pertinentes
repugnantia.

II.
Termini
disparati,
& oppositi.

Termini
contradictori.

sit, quorum quatuor sunt species; *contradictorii*, quorum unus exprimit negationem alterius, ut *videns, non videns*, ac proinde eorum alter rebus omnibus necessarium convenit, quia de eo sã medium non habere dicuntur. Ab his in eo solum differunt *privativi*, quod præter negationem denotent aptitudinem subiecti, ut habeat formam cuius negatio significatur, ut *videns cæcus*, lapis enim licet non videat, non est cæcus. Tertio *Contrarii* termini sunt qui sub eodem genere maxime distant, & se ab eodem subiecto invicem expellunt, ut albedo & nigredo. Quarto, *Relativi* qui significant extrema se mutuo resistentia, ac proinde necessarium debet esse distincta, & opposita oppositione relativa: quo argumento probant Theologi distinctionem Divinarum Personarum in Trinitate.

Contrarii.

Relativi.

III.

Modi argu-
mentandi in
pertinentibus
sequela.

Triplex in his terminis reperitur argumentandi modus. Primus ab affirmatione inferioris ad affirmationem superioris, non est contra, ut *est homo, ergo animal*, non tamen, *est animal, ergo homo*; & a negatione superioris ad negationem inferioris, non est

contra, ut, *non est animal, ergo non est homo*. Secundus est in terminis synonymis & convertibilibus, in quibus semper valet ab affirmatione aut negatione unius ad affirmationem & negationem alterius, ut discurrenti constabit. Tertius in pertinentibus repugnantia ab affirmatione unius ad negationem alterius, ut, *est equus, ergo non leo*: non tamen a negatione unius ad affirmationem alterius, ut, *non est equus, ergo leo*, non est album, ergo nigrum, nam datur medium, nempe rubrum, aut viride; utroque autem modo inter contradictoria bene arguitur, cum medio careant, ut, *non est non videns, ergo videns*, & est contra, *duæ enim negationes faciunt unam affirmationem*, ut enim prima negatio negat totum quod post se invenit, ita & secunda, ac proinde negationem etiam illam negat quæ antea erat in propositione, quæ negat, virtualiter contrarium affirmamus. Imò & in privativis idem contingit, si sunt circa subiectum aptum, ut, *Petrus non est cæcus, ergo videns, non est videns, ergo cæcus*.

Modus argu-
mentandi in
pertinentibus
repugnantia.Duæ nega-
tiones cur
faciant unam
affirmatio-
nem.

DISPUTATIO III.

De proprietatibus Terminorum.

SECTIO PRIMA.

De Suppositione.

I.
sex terminorum
proprietates.

SEX communiter nominantur terminorum proprietates: *Suppositio*, *Ampliatio*, *Restrictio*, *Alienatio*, *Diminutio*, & *Appellatio*: significatio enim quæ a nonnullis inter proprietates numeratur, est potius termini essentia, ad quam tamquam proprietas lequitur suppositio formalis.

II.
suppositio est
loco alicuius
positio.

Suppositio ergo est loco alicuius positio, vel substitutio, quæ duplex est, materialis cum aliquid ponitur pro se, seu pro materia ex qua componitur, ut cum dico, *homo est vox*, vel formalis, cum ponitur pro suo significato, significatio enim est forma, ut, *homo est animal*, cum autem vox aliqua se repræsentat, ut *omnis terminus vocalis est vox*, est suppositio formalis. Unde non male suppositionem in communi definit Toletus l. 2. c. 1. hoc modo: *Suppositio est usus, vel acceptio termini pro se, vel pro suo significato*: Cum enim, ut ait Aristot. 1. Elench. res aducere non possimus, voces pro aliis substitutimus, unde etiam extra propositionem sicut dicuntur significare, ita & supponere, nempe aptitudinaliter, suppositio enim formalis est aptitudo quædam proxima, a significatione dimanans ut in propositione loco alterius ponatur: Sicut aliud est imaginem significare aliquem, aliud illius loco substitui vel supponi, non enim semper quando significat supponit, sed solum supponit cum substituit loco alterius, ut cum imagini Regis honor tribuitur qui rei (Regi v.g.) per eam significatur tribuitur. Melius ergo dicuntur voces supponi quam supponere, quia aliorum loco substituantur. Nec ipsi convenit suppositio tantum, quod aliqui dicunt, in propositione verã, sed etiam falsã, nam in hac etiam supponunt pro rebus a se significatis.

Differunt
significare &
supponere.Melius di-
cuntur voces
supponi, quã
supponere.

III.

Suppositio in-
trinseca, &
extrinseca:
propria &
metaphorica

Suppositio materialis, alia intrinseca, cum vox supponit pro eo quod ex se habet, ut cum dico, *leo est vox*, alia extrinseca, cum pro eo supponit quod habet ab extrinseco, bene placito v.g. hominum, ut *leo* significat leonem. *Suppositio formalis* alia propria, ut *Nero fuit Imperatorum crudelissimus*; alia impropria seu metaphorica, ut, *hic est alter Nero*.

IV.

Suppositio
simplex.

Suppositio formalis alia *simplex*, alia *personalis*. *Simplex* est, cum terminus accipitur pro suo imme-

diato significato tantum, diciturque supponere immobiliter, ut *homo est species*, ubi non sumitur homo pro mediato significato, scilicet individuo, nõ enim recte dixeris, *Petrus est species*, in quo proinde non datur ascensus & descensus, qualis etiam est suppositio in hac propositione, *Petrus est individuum*. *Personalis* est, cum terminus supponit pro significato mediato vel immediato, sed non immobiliter, ut *Petrus currit*, licet enim ascendere, *ergo homo currit*, *animal currit*, &c. Item, *omnis homo est animal*, *homo* capitur pro Petro, Paulo &c. In qua suppositione, hæc assignatur a Dialecticis regula pro termino communi, ut quoties alicui voci possit aliquid signum syncategorematicum præponi, manente eodem sensu, censetur supponere personaliter, ut *homo currit*, alicuius *homo currit*, *homo est animal*, *omnis homo est animal*, hæc enim signa denotant hos terminos convenire inferioribus, at quando supponit simpliciter terminus, non potest affici huiusmodi signo, nec enim licet dicere *omne animal est genus*, vel *aliquod animal est genus*. Id hic notandum, non licere inter arguendum mutare suppositionem, vitiose enim argumentaretur qui diceret, *homo est vox dissyllaba, sed omnis homo est risibilis, ergo risibilis est vox dissyllaba*, mutatur enim suppositio.

Suppositio
personalis.In argu-
mentacione
non mutanda
suppositio.

Suppositio personalis, alia *essentialis* vel *naturalis*, alia *accidental*. Prior est, cum terminus supponit pro eo quod res est essentialiter vel naturaliter, convenitque omni per terminum significato, sive existat sive non, ut in his, *homo est animal*, *homo est risibilis*, ubi primum prædicatum est de essentia hominis, secundum de naturali necessitate, seu passio necessaria. Quare in iis propositionibus dicitur verbum seu copula absolvi a tempore, denotanturque prædicatum & subiectum uniri, non secundum unionem existentie, sed solum essentie, seu secundum connexionem prædicatorum essentialium, dicunturque propositiones *æterna veritatis*. *Suppositio accidental* est, cum terminus accipitur pro eo quod est significato accidentale, ut *Petrus currit*, ubi etiam verbum denotat convenientiam prædicati cum subiectum secundum differentiam temporis, ut, *aquila volat*, intelligitur pro præsentis.

V.
suppositio
essentialis.suppositio acci-
dentalis.

Suppositio universalis seu *distributiva* est acceptio termini communis pro suis significatis copulativè seu

VI.
suppositio dis-
tributiva.